

การวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้าน
ชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
Condition Analysis of Marine Resource Management Problems of Local
Fisheries Group, Laem Nok Community, Ba Na Subdistrict, Mueang
District, Pattani Province

ศุภชีพ จินดารัตน์^{1*} ประจวบ ทองศรี²

^{1,2}มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลสุระมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

*E-mail: sneeze_jam@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนักวิจัยลงพื้นที่ไปศึกษาด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล งานวิจัยนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT Analysis มาใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ซึ่งการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบไปด้วยทั้งหมด 4 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 28 คน ดังนี้ กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) แล้วนำมาวิเคราะห์นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วยดังนี้ 1) ชุมชนมีจุดเด่นด้านทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณอ่าวปัตตานีที่ถือเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญของปัตตานี 2) ชุมชนมีจุดด้อยด้านการขาดความรู้ในการจัดการทรัพยากรทางทะเลจนทำให้ไปเกิดการพัฒนาย่อยด้อยสินค้าภายในชุมชน 3) ชุมชนได้รับโอกาสในการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งในด้านงบประมาณและองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 4) ชุมชนได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรม รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่เสื่อมโทรมลง

คำสำคัญ: การวิเคราะห์สภาพปัญหา, การจัดการ, ทรัพยากรทางทะเล, กลุ่มประมงพื้นบ้าน, ชุมชนแหลมนก

Abstract

The objectives of this research were to analyze the condition of marine resource management problems of the Laem Nok community fishery group, Bana sub-district,

Muang district, Pattani province. It is a qualitative research where researchers visit the area to study by interviewing people involved in marine resource management. This research used in-depth interview and Focus Group Discussion using rational analysis to understand the content. and applied the SWOT Analysis theory to study marine resource management problems of Laem Nok community folk fish group, Bana sub-district, Muang district, Pattani province. The analysis of problems in marine resource management will be based on in-depth interviews from key informants. There are a total of 4 groups, totaling 28 people, as follows: Organizations involved in marine resource management, community leaders, villagers, and government officials involved. Purposive sampling was used to select and analyze and present the research results in a descriptive form.

The results showed that Analysis of problems in marine resource management of the local fishery group of Laem Nok Community, Bana Sub-district, Mueang Pattani District Pattani Province They consisted of: 1) the community had strengths in marine resources in the area; 2) the community had a disadvantage in terms of lack of knowledge in marine resource management; 3) the community had the opportunity to receive support from government agencies; 4) the community was able to Affected by the expansion of industrial areas

Keywords: problem analysis, management, marine resources, local fishery group, Laem Nok community

บทนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่ทางทะเลประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ทางบก โดยแบ่งเป็นฝั่งอ่าวไทย และฝั่งอันดามัน ชายฝั่งทะเลและมหาสมุทรมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและจะเพิ่มบทบาทขึ้นอีกอย่างมากในอนาคต กิจกรรมทางทะเลที่หลากหลายตั้งอยู่บนฐานของการใช้ทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทางทะเลทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การขนส่งทางทะเลและพาณิชย์ การสำรวจและผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมถึงแร่ธาตุต่าง ๆ การประมงทะเลทั้งโดยการจับและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การท่องเที่ยวและนันทนาการทางทะเล การพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่ง การขยายตัวของชุมชนเมือง การทำนาเกลือ การผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล การวางสายเคเบิลใต้น้ำ การสำรวจวิจัยทางวิทยาศาสตร์ทางทะเล อีกทั้งการป้องกันประเทศ เป็นต้น โดยสาเหตุที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมนั้นมีหลายระดับ ได้แก่ ปัจจัยขับเคลื่อนระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าระบบนิเวศทางทะเลมีความสำคัญต่อทั้งความมั่นคงและความมั่งคั่งของมนุษย์ที่อาศัยอยู่บนโลก (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2561) จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทางทะเลและชายฝั่งเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายด้านนิเวศวิทยาที่มีคุณค่าและประโยชน์อย่างมาก จึงทำให้เป็นบริเวณที่มี

ความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพราะมีฐานทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ ป่าชายเลน ชายหาดและชายฝั่ง ปะการัง หลัาทะเล ทรัพยากรประมง เป็นต้น (เกศินี แก้วนเจริญ, 2555)

โดยจังหวัดปัตตานีตั้งอยู่ทางภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยตอนล่างมีพื้นที่ 1,940.35 ตารางกิโลเมตร ชายฝั่งทะเลมีความยาว 140.03 กิโลเมตร มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่สำคัญ ได้แก่ แนวปะการัง แหล่งหลัาทะเล ป่าชายเลน และสัตว์ทะเลหายาก (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2561) ปัจจุบันการใช้ประโยชน์จากอ่าวปัตตานีอย่างไร้ทิศทางและไม่เป็นระบบก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย ทั้งที่เป็นปัญหาที่เกิดจากการดำเนินนโยบายอย่างไม่มีแบบแผนของภาครัฐและปัญหาของภาคเอกชน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรต่าง ๆ ภายในอ่าว ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมมลพิษต่างๆ ที่เกิดจากแหล่งต่าง ๆ ปัญหาในการแก้ไขปัญหาที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ทำให้อ่าวปัตตานีอยู่ในสภาพวิกฤติ สาเหตุสำคัญของภาวะเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งในพื้นที่อ่าวปัตตานีมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ขาดการควบคุม มีการขยายตัวของชุมชนเมือง เกษตรกรรม อุตสาหกรรม บนฝั่งแม่น้ำ และบริเวณอ่าวปัตตานี การขยายตัวของพื้นที่น้ำท่วมเป็นผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน แหล่งหลัาทะเล ความตื้นเขินของอ่าว คุณภาพน้ำในอ่าวปัตตานีเสื่อมโทรม และสำคัญที่สุดมีการประมงเชิงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ทำลายแหล่งอาศัยของสัตว์หน้าดินและพื้นที่แหล่งหลัาทะเลโดยเรืออวนรุน อวนลาก ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งเสื่อมโทรมและมีปริมาณลดลง ชาวประมงพื้นบ้านต้องสูญเสียแหล่งผลิตอาหารเพื่อยังชีพ มีการอพยพถิ่นอาศัยเพื่อหางานทำในพื้นที่อื่น ทำให้ชาวบ้านประสบความยากจนและเกิดปัญหาด้านต่าง ๆ เป็นลูกโซ่ตามมา (สุกรี ะยะยิสาแม, 2557)

ชุมชนแหลมนก ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 9 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นชุมชนประมงพื้นบ้านที่เกิดขึ้นใหม่หลังปี พ.ศ. 2523 สืบเนื่องจากจังหวัดปัตตานีได้กำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด โดยตามแผนได้กำหนดให้สร้างท่าเทียบเรือประมงขนาดใหญ่ เมื่อจังหวัดได้ดำเนินการตามแผนดังกล่าวจึงได้จัดย้ายกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณท่าเทียบเรือประมงขนาดใหญ่ในปัจจุบันออกนอกพื้นที่ไปอยู่ในพื้นที่ชุมชนแหลมนก (เบ็ญวรรณ บัวขาว, 2553) คนในชุมชนเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง ซึ่งเป็นการทำประมงพื้นบ้านขนาดเล็กที่คำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่เป็นหลัก โดยมีทรัพยากรที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ กุ้งขาว หอยแมลงภู่ หอยแครง ปูทะเล(ปูดำ) ปลาเกะพง ปลาเก๋า เป็นต้น ในปัจจุบันทรัพยากรในพื้นที่อ่าวปัตตานีกำลังเสื่อมโทรมลงจากปัญหาต่าง ๆ เช่น ป่าชายเลนเสื่อมโทรม ป่าต้นน้ำถูกบุกรุกและมีสภาพเสื่อมโทรม ความตื้นเขินของอ่าว มลพิษทางน้ำ ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งมีปริมาณลดลง และพื้นที่ชายฝั่งทะเลรอบอ่าวและนอกอ่าวถูกกัดเซาะ ย่อมส่งผลกระทบต่อทรัพยากรในพื้นที่ของชุมชนบ้านแหลมนกเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายในอ่าวปัตตานีเช่นเดียวกัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เนื่องจากในพื้นที่ของชุมชนแหลมนกมีความหลากหลายของทรัพยากรทางทะเล โดยทรัพยากรเหล่านั้นล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนในชุมชน เพราะทะเลเปรียบเสมือนธนาคาร ธนาคารที่เป็นแหล่งเก็บอาหาร แหล่งประกอบอาชีพให้กับผู้คนมาตั้งแต่อดีต คนในชุมชนจึงยึดการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน

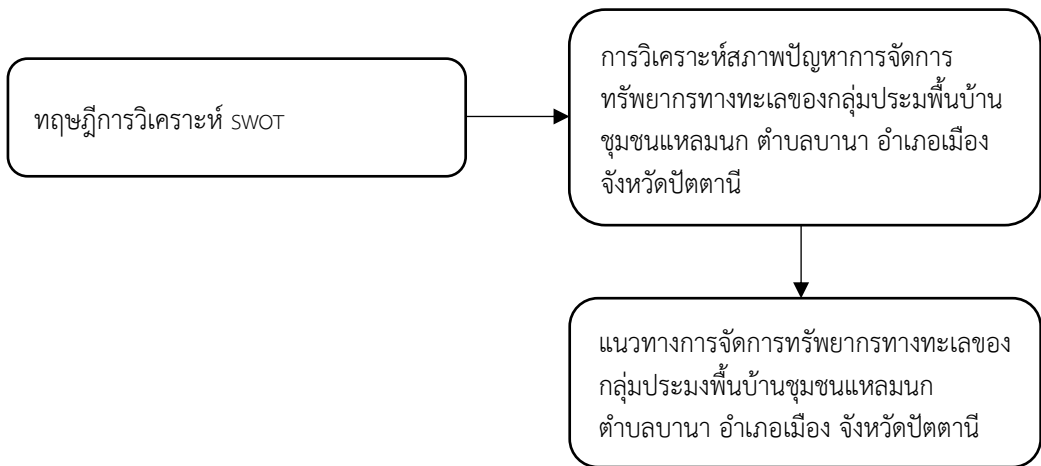
ขนาดเล็กในการหาเลี้ยงครอบครัวแต่ในขณะเดียวกันในปัจจุบันผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านก็ประสบกับปัญหากับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คนในชุมชนยังต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลเป็นหลัก จนทำให้เกิดการรวมกลุ่มต่าง ๆ ของคนในชุมชนเพื่อเข้ามามีการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

กรอบแนวคิดการวิจัย/วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาถึงข้อมูลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เพื่อนำข้อมูลไปเชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเล และทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT Analysis ซึ่งประกอบไปด้วย Strengths หมายถึง จุดเด่น Weaknesses หมายถึง จุดด้อย Opportunities หมายถึง โอกาส และ Threats หมายถึง อุปสรรค มาใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

รูปที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การวิเคราะห์สภาพปัญหา หมายถึง การนำทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT Analysis โดยประกอบไปด้วย Strengths หมายถึง จุดเด่น Weaknesses หมายถึง จุดด้อย Opportunities

หมายถึง โอกาส และThreats หมายถึง อุปสรรค มาศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

2. การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ประกอบไปด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organization) การสั่งการ (Leading) และการควบคุม (Controlling) โดยจะอาศัยความพยายามของสมาชิกและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. ทรัพยากรทางทะเล หมายถึง ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ได้จากการทำประมงพื้นบ้านของคนในชุมชนแหลมนก ประกอบไปด้วย กุ้งขาว หอยแมลงภู่ หอยนางรม ปูทะเล(ปูดำ) ปูม้า ปลากระพง ปลาเก๋า เป็นต้น

4. กลุ่มประมงพื้นบ้าน หมายถึง การประกอบอาชีพของคนในชุมชนแหลมนกส่วนใหญ่เป็นการทำประมงในพื้นที่ใกล้ชายฝั่ง โดยใช้เครื่องมือประมงขนาดเล็กเพื่อเลี้ยงชีพตนเองและหารายได้เลี้ยงครอบครัว โดยคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่เป็นหลัก

5. ชุมชนแหลมนก หมายถึง ชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่จากการแก้ไขปัญหาความแออัดของชุมชนในพื้นที่ชานเมือง โดยภาครัฐได้เข้ามาจัดสรรพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่แหลมนก ประชากรในชุมชนแหลมนกเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนแหลมนกเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายในอ่าวปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่นักวิจัยลงพื้นที่ไปศึกษาด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่ต้องการศึกษาโดยละเอียดทุกด้าน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลทำความเข้าใจกับเนื้อหาไม่ได้มุ่งเน้นเก็บเป็นตัวเลข การสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบไปด้วยกลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) แล้วนำมาวิเคราะห์นำเสนอเชิงพรรณนา ประกอบกับแนวคิดทฤษฎี เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการทราบอย่างละเอียด โดยให้คำตอบที่มีความถูกต้องที่มีความน่าเชื่อถือและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ต่อไป

2. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยจะสามารถแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ทั้งหมด 4 กลุ่มจำนวนทั้งสิ้น 28 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบไปด้วย กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ตารางแสดงจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์	จำนวน/คน
1. กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเล	
- ตัวแทนกลุ่มประมงพื้นบ้านสามัคคีแหลม	
นก	2
- ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์บ้านแหลมนก	2
- ตัวแทนกลุ่มประมงคลองสอง	2
- ตัวแทนกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำบ้านแหลมนก	2
2. ผู้นำชุมชน	
- ผู้นำชุมชน หมู่ที่ 9 บ้านแหลมนก	2
3. ชาวบ้าน	
- ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านแหลมนก	15
4. ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	
- สำนักงานประมงอำเภอเมืองปัตตานี	1
- องค์การบริหารส่วนตำบลบานา	1
- สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	
ที่ 9 จังหวัดปัตตานี	1
รวมทั้งหมด	28

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและพบว่าเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเลชุมชนบ้านแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่

ตารางแสดงจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสนทนากลุ่ม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสนทนากลุ่ม	จำนวน/คน
1. กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร	
ความร่วมมือการใช้ทรัพยากรทางทะเลและ	4
ชายฝั่ง	1
2. ผู้นำชุมชน	3
3. ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	
รวมทั้งหมด	8

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสนทนากลุ่ม

3. เครื่องมือในการศึกษา

เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เป็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยทำการสร้างแนวคำถามแบบกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวคำถามไว้ล่วงหน้า โดยข้อคำถามต่าง ๆ สามารถยืดหยุ่นได้ไม่มีการกำหนดตายตัว เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดที่เข้าถึงความเป็นจริงมากที่สุดและให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ใช้วิธีการศึกษาโดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล เพื่อรับฟังความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบไปด้วย กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 28 คน จนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (Saturate Data)

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)) ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบพบว่าเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่มีประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ชุมชนแหลมนกและเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่

5. การวิเคราะห์ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม มาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาจากนั้นพรรณนาความโดยใช้ความรู้ด้านการบริหารการพัฒนาสังคมที่เกี่ยวข้องมาอธิบายถึงการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี จากนั้นจึงนำข้อมูลมาทำการสังเคราะห์และนำเสนอข้อเสนอแนะต่อไป

6. การนำเสนอผลการศึกษา

การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมารวบรวมตีความ เพื่อทำการสืบค้นหาข้อสรุปในรูปแบบของการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นข้อความที่บรรยาย อธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับข้อ

ค้นพบ โดยจะครอบคลุมถึงสาระสำคัญของข้อมูลและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลชุมชนบ้านแหลมนก ตำบลบานา อำเภอมะนังปัตตานี จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วยดังนี้

จุดเด่น (Strengths)

ทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่แหลมนก พบว่าในพื้นที่ของชุมชนแหลมนกซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณอ่าวปัตตานี ถือเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญ เป็นแหล่งเก็บอาหาร แหล่งประจําอาชีพให้กับคนในชุมชน คนในชุมชนจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในอ่าว ได้แก่ กุ้งขาว หอยแมลงภู่ หอยแครง ปูทะเล(ปูดำ) ปลาเก๋า เป็นต้น โดยใช้วิธีการทำประมงพื้นบ้านที่คำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่เป็นสำคัญ อีกทั้งในปัจจุบันในพื้นที่ของชุมชนแหลมนกที่โดดเด่นด้านทรัพยากรถูกผลักดันให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งใหม่ในจังหวัดปัตตานี

จุดด้อย (Weaknesses)

การขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรทางทะเล พบว่าคนในชุมชนแหลมนกยังยึดวิธีการทำประมงแบบเดิมขาดการพัฒนาต่อยอด แต่ในปัจจุบันทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่บริเวณชุมชนแหลมนกกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับการลดลงของจำนวนสัตว์น้ำเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น เช่น การขยายตัวของอุตสาหกรรมต่าง ๆ บริเวณปากอ่าวปัตตานี การขยายตัวของพื้นที่นากุ้ง รวมทั้งการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนจากเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ซึ่งการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรทางทะเลที่ถูกต้องของคนในชุมชนส่งผลให้รายได้จากการประกอบอาชีพประมงลดน้อยลง

โอกาส (Opportunities)

การได้สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ พบว่าในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนแหลมนกได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐที่เข้ามาจัดสรรงบประมาณในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ซึ่งจะให้คนในชุมชนเป็นผู้ดูแลกิจกรรมภายในชุมชน โดยจะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งหมด เพื่อแก้ไขปัญหารายได้ที่ลดลงของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่คนในชุมชนเพื่อเป็นการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่อย่างถูกต้องและให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

อุปสรรค (Threats)

การขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรม ผลการวิจัยพบว่า เดิมชุมชนแหลมนกเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของทรัพยากรทางทะเล ต่อมาการขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรม อีกทั้งยังมีการดำเนินนโยบายของภาครัฐที่ส่งผลต่อทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ เช่น การขุดลอกคลองบริเวณร่องน้ำปัตตานี ส่งผลให้ทรัพยากรในพื้นที่อ่าวเสื่อมโทรมลงจนทำให้คนในชุมชนบ้านแหลมนกที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านต้องสูญเสียแหล่งผลิตอาหาร แหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญกับคนในชุมชน

อภิปรายผล

1. จุดเด่น (Strengths) ชุมชนแหลมนกซึ่งตั้งอยู่ในอ่าวปัตตานี ทรัพยากรในพื้นที่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคนในชุมชน เนื่องจากภายในอ่าวปัตตานีถือเป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์และความสวยงามของระบบนิเวศทำให้ในปัจจุบันเกิดการพัฒนาศูนย์ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดปัตตานี ที่ให้คนในชุมชนเป็นผู้ดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของนุริสา สะรี (2561) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา ซึ่งประกอบไปด้วย กิจกรรมการวางซั้งกอ (บ้านปลา) วิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา ธนาคารปูม้า และกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

2. จุดด้อย (Weaknesses) ความรู้ในด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลของคนในชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญในยุคปัจจุบัน เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น เช่น การขยายตัวของอุตสาหกรรมต่าง ๆ บริเวณปากอ่าวปัตตานี การขยายตัวของพื้นที่นาุ้ง รวมทั้งการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนจากเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย โดยปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของคนในพื้นที่ทำให้รายได้ในการหาเลี้ยงครอบครัวจึงลดลง การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการจัดการทรัพยากรทางทะเลจึงถือเป็นสิ่งสำคัญ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 12 ขั้นตอน คือ การกำหนดหัวข้อความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรอง ความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ การถ่ายโอนความรู้ การเรียนรู้ การนำความรู้ไปใช้ การจัดเก็บความรู้ และการประเมินผลความรู้

3. โอกาส (Opportunities) พื้นที่ชุมชนบ้านแหลมนกในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐเพื่อมาสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น การพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนงบประมาณให้แก่กลุ่มองค์กรในพื้นที่เพื่อการพัฒนาทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ในใช้ทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่กล่าวถึงการกำหนดให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพิจารณาให้ความช่วยเหลือ หรือสนับสนุนชุมชนชายฝั่ง (มาตรา 16) ที่มีการรวมตัวกันตามสภาพปกติทั่วไปโดยที่ไม่จำเป็นต้องเป็นชุมชนชายฝั่งที่ขึ้นทะเบียนไว้กับภาครัฐได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ รวมทั้งช่วยเหลือและสนับสนุนชุมชนชายฝั่งในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2560)

4. อุปสรรค (Threats) ชุมชนแหลมนกมีความหลากหลายของทรัพยากรทางทะเล การขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรม รวมถึงการดำเนินนโยบายของภาครัฐที่ส่งผลต่อทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ เช่น การขุดลอกคลองบริเวณร่องน้ำปัตตานี ส่งผลทำให้ทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ประสบปัญหากับความเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาสินี กนิษฐานุพงศ์ (2556)

ได้ศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลบอหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่าความเสื่อมโทรมลงจากการทำสัมปทานเผ่าถ่าน และการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและการลดลงของทรัพยากร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้

1.1 หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเล

1.2 ภาครัฐหรือเอกชนควรจัดอบรมให้ความรู้ในด้านการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มช่องทางในการสร้างรายได้ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนให้กับชาวบ้านในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงอย่างเหมาะสม

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณให้แก่ชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรทางทะเล เพื่อสร้างเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงนำไปปรับใช้อย่างเหมาะสม

2.2 ควรมีการศึกษาชุมชนบ้านแหลมบก เพื่อสนับสนุนด้านงบประมาณ รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ในด้านการตระหนักรู้ถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

2.3 ควรมีการศึกษาบทบาทของกลุ่มองค์กรในพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรทางทะเล

เอกสารอ้างอิง

เกศินี เกว่นเจริญ. (2555). ชุมชนจัดการตนเองบนฐานระบบนิเวศสู่การจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2561). รายงานสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและการกัดเซาะชายฝั่งของประเทศไทย พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก <https://www.dmcr.go.th/detailLib/4050>

_____. (2560). พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2560-2579. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก <https://dmcrth.dmcr.go.th/psdg/download/210/1/>

ชุกรี หะยีสาแม. (2557). อ่าวปัตตานี ข้อเท็จจริงและความท้าทาย. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีปัตตานี.

ธงชัย สันติวงษ์. (2545). การจัดการ Management. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นุรีสา สะรี. (2562). การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงขัน จังหวัดสตูล. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

เบญจวรรณ บัวขวัญ. (2553). วิถีชีวิตชุมชนประมงแหลมบก ตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- วิลาสินี กนิษฐานพวงศ์. (2556). การจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์. (2563). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน โดยชุมชน: กรณีศึกษากันตังนอก อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดระยอง. วารสารปาริชาติ, 33(2), 66-84.